

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Matthaei Tympii Aureum Specvlvm Principvm,
Consiliariorvm Ivdicvm, Consvlvm, Senatorvm, Et Aliorvm
Magistratvvm Cvm Ecclesiasticorum tum Politicorum
omnium**

Tympe, Matthäus

Coloniae Agrippinae, 1617

19 Accuratum & imperatorum & militum habere delectum v. Signa 39. 5.
& 54.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-52641](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-52641)

osum, iurati promiserunt se daturos. Phoenice
verò secte in orbem corio, sic vt vnam corio
efficerent tenuissimam, circumtenderūt: vbi
arx postea Carthaginensium, quam inde Byrsa
nominarunt. Procedete verò tempore incur-
tes finitimos, & vincentes, nauibus quoque
mare victum quarentes, more patrio, arci & v-
bem circumdederunt, iamque potentes obtin-
runt Africam mari latè imperantem. *Appian.*
bellis Punicis. Id ipsum euenit Segoregionibus
quorum Rex Senano permisit Phocensibus Ni-
siliam in suis finibus ædificare, quæ tandem
ciuibus primùm inquilinis, protulit dominos
gionum. *Iustin. lib. 43.*

SIGNVM XIX.

*Imp &
militum de-
lectum ha-
bere.*

ACCVRATVM ET IMPERATO-
rum & militum habere
delectum.

Portet diligenter legere milites, & enucle-
tim adscribere, non temere: quia non vni-
lib. 3.)
sed pondus habent sine iudicio milites lecti. (*Liu. li-*
neca 6. de Benef. cap. 31.) & impedimento magis
sunt, quàm auxilio, qui vel necessitate quadam
vel imprudentia, vel auaritia promiscuè & co-
fused in militiâ cooprantur. (*Liu. lib. 9.*) Leges
sunt adolescentes, qui non minores sint 17. an-
nec maiores 46. (*Liu. dec. 2. lib. 2. Polyb. lib. 6. de extern-*
lust. in Jug. Suet. in Aug. Cal. lib. 10. c. 38. Veget. lib. 1.
1. cap. 4.) quia iuuenes inde sunt dicti, quod d-

militari iuvare Remp. possint, & ij, parendo ma-
turi, rectè imperare discunt.

Et videtur quidem melius esse milites pere-
grinos & mercenarios, quàm domesticos & indi-
genas esse. 1. quia non videtur Magistratibus ef-
fectum, subditos armari, cum semel sumpta ar-
ma non facile deponant, sed contra ipsos Magi-
stratus saepe vsurpent. 2. quia indigenæ plerum-
que sunt timidi, & meticulosi, dum de vxori-
bus, liberis, ædibus, & villulis suis cogitant. 3.
quia Cyrus sapientissimus longinquos & pere-
grinos vt equos, ita milites quoque oportere
quæri censuit. (*Xenoph. lib. 1. pædia Cyri.*) Pro in-
digenis tamen militat: 1. quòd vilis constat e-
rudire armis suos, quàm alienos mercede con-
ducere. (*veg. lib. 1. cap. 28.*) 2. minus fidi sunt ex-
terni. (*Tacit.*) 3. regi se nolunt, ex libidine cun-
cta agunt. (*Idem lib. 4.*) 4. facile mouent seditio-
nes ac tumultus, maximè cum ad prælium iam
eundem. (*Idem lib. 3.*) 5. quia non pro suis pug-
nant rebus, sed pro alienis, cum ad pugnam est
peruentum, fugiunt. (*Idem lib. 8.*) 6. graues &
molesti sunt incolis, fiunt deuoratores & popu-
latores terræ, quam defendere debebant. (*Curt.*
lib. 3.) 7. saepe règna & imperia ad se trahunt,
(*Li. lib. 38.*) Sic Saladinus in Aegypto, Longo-
bardi in Italia, Franci in Gallia, Anglosaxones
in Britannia, conducti mercede, eiectione incolis,
& occupati règna occuparunt. Et Turcæ dominari cœ-
perunt, cum à dissidentibus Principibus Græcorum
in auxiliu sunt accersiti. 8. Cum sint peregrini &
externi milites, inter nationes varias, dissensio-
nes magnæ, etiam rixæ de Principatu & imperio
ori

Vide fig-
num 31.
NB.
Germania,
qui iugulæ
tuum perit.

oriri solent, ac tunc idem accidit, quod illis, qui
 nauigant, dum inter se naucleri de gubernatione
 contendunt. 9. Soluendis stipendijs ærarium ex-
 hauritur, ad alienos pecunia transfertur. 10. Mi-
 risimile est promptiores homines ad sua prop-
 gnanda, quàm aliena esse. Hinc multi freti em-
 rorum auxilijs, defectiones magnas sunt expe-
 ti: vt Scipiones in Hispania, (*Liu. lib. 35.*) Sipi-
 Rex, (*Liu. lib. 30.*) Pompeiani in bello Pharsalia
 (*Appianus.*) &c. 11. Contemni ab his inquilini
 dentur, idque ægrè molesteq; ferunt. Quare
 minino etiam externi sunt necessarij, danda est
 pera, vt plus roboris nostri, quàm externi mili-
 dux in castris habeat. (*Liu. lib. 35.*) 12. Romani
 ligenter illud obseruârunt, vt totius exercitus
 robor Romano ciue & Italo homine consistat
 (*Fulg. lib. 2. c. 1.*) nec numerus amplior auxilia-
 rum ex peregrinis copijs, quàm ciuium esse
 (*Alex. lib. 1. c. 5. & 20.*) Si externa auxilia
 accersenda, probantur maximè milites, qui
 locis & plagis temperatis veniunt: quia nationes
 soli vicinæ plus quidem sapiunt, sed minus
 guinis habent, ideoque constantia in his ac-
 tia cominus pugnandi non deprehenditur. Con-
 tra Septentrionales populi, remoti à solis au-
 re, sanguine largo redundant, ideoque nimis
 cipites sunt in vulnera. Medium temperata
 gæ homines tenent, mortem contemnunt, &
 destituuntur prudentia, seruant modestiam,
 non solum in consilijs, sed etiam dimicatione
 prodest. (*Veget. lib. 1. c. 2.*)

*Vide de
 Agricult.*

Maximè ad bellum idonei sunt agricolæ &
 nitores: quia sub laboribus & dio nutriuntur,
 lis sunt patientes, deliciarum ignari, simplici-
 er

erec̄ti animi, paucis contenti, mortem quoq; minus timent, quia deliciarum in vita minus n̄dunt. Probantur etiam opifices nonnulli, vt fabri ferrarij, carpentarij, macellarij, venatores, potissimum ceruorum & aprorum. (*Veg. lib. 1. c. 7.*) Corpora certè militum firmanda sunt, & robur eorum augédum laborum, famis, sitis, æstus, frigoris tolerantia.

Requitur etiam in milite morú & vitæ probitas. 1. quia ab omni virtute degenerat voluptatum assuetudine miles. (*Tac. lib. 2. Veg. lib. 1. c. 7.*) 2. honestas victorem facit virum, dum verecundia fugere prohibet. 3. qui in scortis & conuiujs, quàm armis & militaribus equis libidinem maiorem habent, ijs ad populando finitimorum agros, capienda pecora, magna vis est, nulla in acie ac signis collatis. (*Liu. lib. 38.*) 4. nec sine causa leges, quæ de re militari agunt, verant admitteudos in bello esse criminosos, adulteros, iudicio aliquo publico damnatos.

Et si autem equites in campis & pugnis citò parant victoriam, ad fugandum parati sunt & prompti, tamen magis Reip. necessarij sunt pedites: quia non solum in locis angustis, (in fossis,) in locis paludosis, aut arboribus impeditis, & in locis montosis valent, & in propugnandis & expugnandis ciuitatibus; sed etiam vbique possunt prodesse, & sumptibus minoribus comparari & nutriri, quàm equites. (*Veg. lib. 2. c. 1.*)

Romani olim milites ex corporis habitudine, si apti militiæ, si lato pectore, si ceruice erecta, si fortes ac strenui, quæ species qualisq; vigor, & quod robur virium foret, internoscantur, vt illorum forti fidelique opera Resp. vri posset.

Nam

Nam nimis pinguem, deformem, aut manco
desidem, aut vœcordem, tanquam minus vultu
Reip. non adscribebant. (*Alex. lib. 1. c. 20.*)

Plurimum autem, ut dixi, interest, ut & duces
& milites sint probi. Plin. de Viris illustr. cap.
Camillus Rom. dux, cum Phaliscos obsideret,
dimagister nobilissimos Phaliscorum filios
tra urbem eduxit, ciuitatem illi sic tradidit,
sed *Camillus* eam perfidiam detestatus, vindicauit
illum cum pueris in urbem castigandum remisit
statimq; Phalisci ob tantam iustitiam sese *Camillus*
dederunt. *Idem refert Liu. lib. 5. dec. 1.* Decem
millia Atheniensium duce *Miltiade* tercentum
lia Persarum vno praelio fuderunt, idq; eo tempore,
quo Persarum rerum gestarum gloria florebat,
imperium Orbis obtinebant. Persas enim con-
stitia superbos, & immoderatos efficiebat: Athenienses
metus, & pudor, & religio continebat, ut
quid immoderate gererent. Ob eandem ferè causam
vna Tribus *Beniamin* reliquas Iudæorum Tribus,
numero & iustitię causa potiores, his
gna clade affecit. (*Iud. 19.*) *Iacobus Meierus*
Annal. Flandria, varijs exemplis probat, etiam
era bella contra infideles infelicè sæpe exitu
habuisse, propter militum corruptissimos mores,
scelera nefanda. Dux *Gedeon* cum 300. viris
ceteris infinitas hostium copias profigauit. *Iud. 7.*

Xenophon scribit, *Cyrum* Regem Persarum ducere
solutum: *Ut melius est nauigare cum bonis, ita
cuius esse cum bonis versari in bello.* *Diogenes* *Cyrenensis*
apud *Laert.* ait: *Præstare cum paucis bonis aduersus
omnes malos, quam cum multis malis aduersus paucos
bonos bellum gerere.* *S. Lu. de Prouid. Dei,* scribit
quod *Gothi* & *Vandali* Rom. Imperium facile
stauerunt.

stārint, quia Catholici grauissimis peccatis se maculārant: barbari verò innocenter & rectè viuerent. *Iac. Meierus, lib. 15. & 16. Annal. Flandria,* profiretur, quòd quā primū Galli libidinibus & voluptatibus immergebantur, ab Anglis, Deo victore, superati sint; & postquam Angli istis victorij insolescebant, neq; Deo eas acceptas ferebāt, Deus eos deseruerit, eosq; per feminā debellārit.

Sine duce seu imp. militaris turba est corpus sine spiritu. (*Curt. li. 10.*) Ferunt Philippū Mac. reprehendisse Atheniēses, quòd temere & singulis annis novos duces crearēt, cū per totā vitā ipse nō nisi vnicū bonum ducē Parmenionē habuerit. (*Patr. 7. de Rep. c. 2.*) seu dicebat: Athenienses sibi valdè fortunatos videri, qui quotannis inuenirent quos belli duces crearēt, cū ipse multis annis vnū duntaxat belli ducē reperisset: significās inutile esse Reip. frequēter mutare duces; sed satius esse, quē idoneū ac fidū nactus sis, eū nō mutare. Idē dicebat, prāstantiorē esse ceruorū exercitū imperāte leone, quā leonum ductore ceruo: sentiens prudentiam & fortitudinem ducis multū cōferre ad obrinendā victoriā. *Stob. ser. 52.*

Optandum est, vt illustres ac nobiles potissimum deligantur belli Duces; quia 1. prodest hoc plurimū ad auctoritatem comparandā, & conseruandā. 2. Deinde parit amorem ac beneuolentiam apud milites. 3. verisimile est fortes à fortibus creari, & simile sibi simile gignere. (*Arist. 1. Pol. c. 4.*) Si tamen cætera defuerint quæ Duci necessaria sunt, genus solum spectandum non est. Quemadmodum enim gubernatio nauis non cōmittitur illi, qui natalibus, opibus, aut fortuna cæteris antecellit, sed qui gubernandī pericia
& vi-

Quatenus
habenda sit
ratio splen-
doris fami-
lie.

& vigilantia alios superat : ita belli admini-
tio ei maximè committenda est, qui reliquis
titudine & sapientia antecellit. Neque cam-
mines considerandi, quàm hominum actus
spectandæ sunt. (*Arist. 3. Pol. c. 8.*) *Iphicrates* At-
niensis militari scientia erat insignis, sed pu-
tore natus. Quòd cum quidam ei obijceret
*Meum, inquit, genus à meipso sumit initium, tu
autem in te desinit.*

Duces peregrini 1. magnis stipendijs & re-
mijis conducuntur. 2. pleraque innouare con-
tur. 3. nec militi ita grati sunt atque indige-
vnde factiones & seditiones oriuntur. 4. addu-
secum suæ nationis homines, qui, non secus ac
locusta tegeti, indigenis dant damnum. 5. non
bent perspecta hominum ingenia, aut etiam
gnitam & exploratam regionum conditionem.
Arist. 5. Pol. c. 3. Cominaus lib. 5. Melius igitur
indigenam, quàm peregrinum habere ducem
Sed si hic desit, aliunde erit accersendus. Quis
maior saepe sit autoritas peregrinorum, quàm
domesticorum; & homines magis honore
extra patriam, quàm in illa, quòd minor
inuidia & æmulatio.

Et si senes bello videantur præficiendi : qui
his mens est & intellectus, (*Arist. 7. Pol. c. 10.*)
hi habent tertium quasi oculum, experientiam
qua rerum principia & euentus facile per-
ciunt; (*Plut. 3. de Rep.*) in his maior est auctori-
tas : (*Plut. lib. an seni Resp. gerenda.*) tamen
adulescentum stant partibus ista : quòd
sunt meticulosi, ac timide gelideque omnia
ministrant, (*Plato in Axiocho, Arist. 2. Rhet.*)
sunt morbis varijs obnoxij, imò senectus, v-

ille, ipsa morbus est: fortes contra sunt adole-
 rentes, & ab excellenti ac eximia virtute ætatis
 progressus non est expectandus. (Cic. 5. Phil.) Et
 si expectanda semper esset ætas, sæpe magna in-
 doles virtutis extincta prius fuisset, quàm Reip.
 prodesse potuisset. (Cic. *ibid.*) Adolecentes et-
 iam res magnas gesserunt, P. Scipio Africanus, Cn.
 Pompeius, Alexander Magnus, Annibal, Augustus
 Cesar, qui penè puer, interfecto Iulio Cesare,
 Remp. defendit. (Cic. 5. Philip. Plin. de Viris illust.
 Plut.)

Non solum in ducibus requiritur rei milita-
 ris peritia, qua victoria cõparatur, quæque auda-
 ciam nutrit: neque enim facere quisquam metuit
 id, quod bene sese didicisse nouit: (Veg. lib. 1. c. 1.)
 Contra imperitia cladum magnarum sæpe caus-
 a est: sed etiam in ipsis necessum est, vt sit virtus
 ac probitas morum. His enim amor & reueren-
 tia ipsis conciliatur, & bonis suis exemplis plu-
 rimos ad imitationem excitant, vt nõ dicam pro-
 bitatem Dei opem habere præsentem.

Sit ergo dux I. Prudens: quandoquidem vnicũ
 rectum consilium magnam militum multitudi-
 nem vincit, maiora in bello animi, quàm corpo-
 ris viribus peraguntur. (Xenop. 1. Cyr.) Ideoque
 solos prudentes esse fortes Agesilaus dixit, & mã-
 dauit suis, vt in prælio vnicũ Epaninondam du-
 cem sapientẽ obseruarent, & interficerent, quod,
 sublato, reliquã turbã superari facile posse hoc
 statueret. (Plut.) Neque quicquam tam est pul-
 chrum, quàm vt miles strenuè factis, ductor pru-
 denter cõsultis exultet. (Ammian. Marcell. lib. 7.)

II. Sit diligens, vigilans, laboriosus, eò quod
 publica videtur iniuria, cum ipsius culpa aliquid

H

in

in bello euenit. (*Veget. lib. 3. c. 16.*) Hostium con-
 lia sentiat: quia hæc magna iactura ignoranti-
 neque vlla pecunia rectius collocatur, quam
 in exploratores collocatur. (*Polyb. lib. 3. Xenoph.*
6. Plut. in Aristide & Them.) *Antigonus* mi-
 quosdam videns thoracibus & galeis in
 sphæra ludere, delectatus est hoc spectaculo,
 duces illorum aduocari iubet, vt eos coram
 laudaret. Verùm vbi nuntiatum esset, duces
 bere, præfecturas illorū militib⁹ dedit, qui
 ra luserant armati, simul & ducum ignauitatem
 niens, & militum strenuitatem honorans. *Phili-*
pus Macedo, cū in exercitu multo tempore
 misisset, experrectus: *Tuto*, inquit, *dormiui*, vt
 ut enim *Antipater*: Subindicans, non esse re-
 indulgere somno, præsertim in bello, sed
 hoc absque periculo fieri, si Rex habeat fide-
 vigilantem Præfectum. *Plut.*

III. Sit *seuerus*, & omnes culpas militari-
 gibus vindicet, nulli errantium ignoscere co-
 tur: (*Veget. lib. 3. c. 10.*) vbi enim abest seueritas
 tumultuosè ac perturbatè omnia fiunt, disci-
 eneruat, res hostium augentur. Nimitis
 acerbi duces, parum fidos inueniunt milites.
 de causâ *Lucullus* à suis militibus est de-
 (*Plut.*) *Caius Carbo* à suis est interfectus, (*Pl-*
9. c. 7.) vt & *Alexander Mammææ filius*. (*Pl-*
nian. in Cesarib.)

IV. Sit *taciturnus*, occultet sua consilia: v-
 lum enim optimum est rerum gerendarum
 licarum taciturnitas, (*Val. lib. 2. c. 1.*) tutissimè
 est in expeditionibus faciendâ nesciri. (*Veget.*
6. 7.) claruerunt hac virtute: *Iason*, *Pyrrhus*,
Cellus Pius, & *Mauritius Saxonis Elector*, qui

leum quidem suum se retenturum dixit, si vellet ille arcana sua scire.

V. *Cum moderato quis est ingenio*, libenter audit rei militaris peritos, disceptata causa, quod est optimū eligit, & patitur adiungi sibi prudentes, qui suppleat id, quod in eo fortè desideratur.

VI. *Sit continens & temperans*. Neq; enim potest exercitum continere, qui seipsum non continet; neq; seuerus esse in indicando, qui alios in se seueros esse iudices nō vult: (*Cic. pro lege Manil.*) neq; meditari, aut agere fortia possunt, qui voluptates admittunt: (*Aelian. 4. var. hist.*) non minus enim virium exhauriunt voluptates resoluendo, quàm dolores absumendo. Commendati propter hanc virtutem fuerunt *Agessilaus, Agis, Fabricius, M. Cato, P. Scipio Afric.*

VII. *Sit fortis*: quia melior est exercitus certiorum duce leone, quàm leonum duce ceruo. Et cū exemplo non minus quàm legibus homines ducantur, animosi & fortes redduntur milites, cū duces suos fortes conspiciunt.

Non videtur quidem expedire, vt dux pugnae intersit, 1. quia conducit vt maximè de seipso sit sollicitus, (*Veg. lib. 3. cap. 10.*) & summæ rerum & imperij seipsum reseruet, dubijs præliorum exemptus. (*Tac. 17.*) 2. Vnius ducis salus pro decem millibus reputatur, reliquorum non ita magna censetur iactura. (*2. Reg. 12.*) Hinc cū periclitaretur David in prælio contra Philistæos, noluerunt viri eius, vt egrederetur secum in bellū, ne extingueretur lucerna Israël: (*ibi.*) est enim exercitus similis corpori humano, vbi cū manibus cōferuntur pedites, pedibus equites, acies ipsa cū pectore ac thorace, capite verò ipse dux &

imperator. (Plut.) 3. Imperij dignitas non te-
 re prostituenda est. (Plut. in Pelopida.) 4. differ-
 tiam esse oportet inter ducum & militum in
 his laborandum, illis consulendum. (Plut. in
 Sertorij, Tac. lib. 3.) 5. per vicarios & legatos
 plurimi res præclaras gesserunt in bello, ut
 gustus, iustinianus, alij. 6. Negligens seipsum
 toti etiam exercitu nocet. Sic Pelopidas & Pe-
 cellus temeritate sua & se, & suos perdidit.
 (Plut.) Sunt tamen rationes, quæ docet, quod
 beat pugnae interesse. 1. quia quando milites
 ducem suum certare, vehementius & in
 prælium ruunt. (Curt. lib. 10.) 2. incitamentum
 magnum est animorum, cum dux adest, & cu-
 ra fortitudinem & ignauiam obseruat. (Ar-
 lib. 2. de prælio Pharf. Hinc Antigonus iunior
 naturus nauali prælio aduersus Ptolemæum
 res, trepidans gubernator eum admonuit, ut
 esse naues hostium; sed is, Pro quot, inquit,
 bus supputas quod hic præsto sum? Seu, quot me-
 uibus opponis? me ipsum præsentem cum
 comparas? Sentiens ad victoriam plurimum
 bere momenti, si strenuus imperator præsen-
 gat exercitum. Ptolemæus autem tum suis no-
 derat. (Plut.) Cum dux sit anima & vita ex-
 tus; & ut remiges sine gubernatore, ita milites
 sine duce nihil valeant, non possunt non præ-
 rij duces præsentia sua robur & vires in illis
 spirare: vbi verò, ait Plautus, in Amphitruo, si
 mus imperator non adest ad exercitum, et
 quod non factum est, usus fit, quam quod factum
 opus. 3. Victoria non tam militum robore ac-
 titudine, quam authoritate præsentis ducis
 stat. (Caesar lib. 3. Com. belli Gallici.) 4. fieri
 rum

rumque solet, vt cum duce militum manus valida discedat, fortissimi quique bello sese subtrahant, animus cæterorum frangatur. (*Tac. lib. 7.*)

5. *Macedones* contra Illyricos & Thracas pugnaturi, etiam infantem Regem secum in prælium tulerunt. (*Iust. lib. 7.*) hæc quæstio agitur 2. *Reg. 18.* inter Dauidem & populum Iudaicum, & apud *Tac.* de eadem deliberant proceres & consiliarij Ottonis Imp. Si absit temeritas & periculū magnū, & si in discrimen vocetur salus Imperij, aut Prouinciæ, (*Tac. 4.*) debet in acie stare Imperator. Minora tamen bella minoribus ducibus deleganda sunt: quia in milite vnus fors est, in imperatore vniuersorum periculū. (*ibid.*)

VIII. Sit *eloquens & facundus*, vt moveat & inflammet militum animos ad fortiter pugnandum, vt seditiones ac tumultus compescat, vt in officio exercitum contineat. Tali valuit dicendi facultate *Cæsar*, valuit *Alexander Magnus*, valuit *Epanimondas*, qui lingua prius, quàm armis hostes vicit. (*Probus.*) *Philippus Macedo* magis gloriari solebat, si quam verbis adeptus esset victoriam, quàm si armis vicisset, quòd horum sibi partem milites vindicare existimaret, illa verò ad suam ipsius laudem pertineret. (*Polyænus lib. 4.*) *Pyrrhus Rex* de suo legato *Cynæa* fastus est, plures sese verbis eloquentia ipsius, quàm armis suis occupasse. (*Plut.*)

IX. Sit *auctoritate præditus*: quia homines in bello non minus opinione famæ, quàm certa aliqua ratione commouentur, vt aut contemnant, aut metuant, aut odio, vel amore prosequantur, (*Cic. pro lege Manil.*) & fama plurimum bella constant. (*Herod. lib. 7.*)

H 3

X. Sit

Vide figuram 31.

X. Sit *vnus*, non imperent plures. Ideo Con-
 les Romani in castris non ambo simul, sed al-
 nis diebus imperant. (*Liu. 31.*) Et cum sex essent
 in legione Tribuni, singuli per duos menses legi-
 timè imperant. (*idem lib. 40.*) Notum est et
 uerb. Duces multi Cariam perdidit. Thucydides
 scribit, semper duo illa obesse in bellis genera
 ἀναρχία καὶ πολυαρχία, seu multitudinis
 imperantium. (*lib. 6. hist.*) Nam in πολυαρχία
 consilia optima impediuntur, occasiones praer-
 ra è manibus effluunt, alter alteri praefertur
 pit, vade nascuntur æmulationes, dissidia, con-
 tentiones.

XI. Sit *felix & fortunatus*. Nam quidam quæ-
 ta, quod aiunt, luna sunt nati, equo Seiano
 per vehuntur, & rem gerunt infeliciter: alii
 tra ita sunt felices, vt (quod *Liu. scribit lib. 7.*)
 celo in eorū sinum victoriæ defluant. Hinc pi-
 res pinxerunt Timotheum fortune beneficium
 luti reti vrbes capere. (*AEl. lib. 13.*)

XII. à diuino numine inchoet bellum. Ita fe-
 runt Iosua, *c. 10. 23. 24.* Iudæi, *1. Reg. 7.* David, *1. Reg. 23. 2. Reg. 5. 1. Par. 14.* Achab, *3. Reg. 20.*

XIII. Adhæc boni imperatoris est, non solum
 militū alacritatē suo exemplo excitare, seu
 dos & ignauos animare & accendere: sed et
 nimiam ipsorum alacritatem in oppugnando
 irrumpendo retundere, & intempestiuam pug-
 postulationem prohibere.

I. *Artaxerxes* Persarum Regem, non aurū, vt
 12. millium talentorum, aut corpori eius circum-
 lectus mundus, retinebat à laboribus & ar-
 nis, instar militū gregariorū, subeundis: verū
 pendente ex humero pharetra, parmam ferens

primus ipse vias montofas & arduas, dimoto equo, scandebat: vnde ceteri illius alacritatem & robur conspicientes, volucres fiebant & expediti. Etenim stadiorum iter quotidie plus ducentorum conficiebat. *Plut.*

2. *Xenophon* cum equo veheretur, & pedites iugum quoddam occupare iussisset, ob vnum ex eis obmurmurantem, quod diceret, facile eum sedentem tam laboriosa imperare, desiliit, & gregalem equo imposuit, cursuq; ipse pedestris ad destinatum iugum contendit. Cuius facti ruborem cum perpeti miles non posset, irridentibus commilitonibus sponte descendit. *Xenophontem* vix vniuersi perpulerunt, vt conscenderet equum, & laborem suum in necessaria duci munera reseruet. *Frontin. lib. 4. cap. 6.*

3. *Chares* in Thracia, cum vehementissima tempestas ingruisset, conspicatus milites in valle excitando vestimentis parcere, & segniter imperata facere, mandauit, vt veste inuicem commutarent. Hoc facto, cum singuli alienarum vestium nullam rationem haberent, promptius id, quod imperatum fuerat, exequebantur, (seu alacrius operi incumbabant.) *Polyanus lib. 3.*

4. *Alexander* Tyrum oppugnans, cum amplam fossam, moenibus Tyriorum adiectam, superare cuperet, primus ipse corbe arena refertum apportauit. Macedones cum Regem suis manibus opus facere viderent, confestim, abiectis chlamydibus, celeriter loca æquarunt. *Idem lib. 4.*

5. *Attila* Hunnorum Rex, in oppugnandis vrbibus, non ducis modo, sed & militis munia obiuit. In Vincentiæ expugnatione cunctantibus suis ob aquæ profunditatem, & oppidanorum

acré defensionem, in fossam vrbis præcipiti
tu se demittens, per aquam mento tenus ad
rum euasit, suoq; exemplo milites accendit.
Olabus cap. 15. vita Attilia.

XIV. Boni etiam imp. est, militibus ex
metum, quem vel ante pugnam, vel in pugna
pter aduersa omnia, aut hostium vim con
runt. Ludouicus XII. Gallorum Rex bellum
netis inferens, extollente quodam Venet
prudentiam: *Ego verò, inquit, illis tot stultos
nam, vt quò se veriant, sunt ignoratur.* (Corre
de dictis & factis memor.)

XV. Eiusdem est defectionem & proditio
militum, sociorum, & hostiũ deuictorum
hibere, ne fiat, seu iam coeptam impedire, &
utilitatem suam conuertere, & defectores
reconciliare; seditionem castrensem prohibe
& iam ortam compescere, & seditiosos re
ciliare; castris locum opportunum capere; ali
menta & commeatum acquirere, seu parare,
roducere, & conseruare; stipendijs militu
prospicere; hostes beneuolentia conciliare,
inimicos amicos facere; eorum consilia & in
dias præuidere; eorum nuntios & explorato
deprehendere, auxilia ne ijs mittantur præ
re, hostes ex fuga retractos opprimere, eor
robur enervare; exercitum, vires, copias hostiu
distrahere, & distractas conficere; hostilem
ercitum loco opportuno includere, & diuisa
ex locis aggredi; aut celeritate summa hoste
opprimere, aut mora hostem atterere, & frang
re; tempus pugnae opportunum eligere, qu
hosti sit importunum: (nam *Cæsar lib. 4. Com
dicebat, exspectare dum hostiunq; copia augetur.*

tur, summa dementia est:) aciei instructione hostem sustinere; securum, victoria adeptum tumidum, auxiliorum spe fretum hostem, simulato habitu, &c. opprimere; paucitate vires seu exercitum minorem simulare, vt hostes in insidias precipitentur; hostes terrere, aut in fugam vertere, exercitum maiorem simulando, & auxiliij aduentantis, vel etiam diuini, vt & copiae, simulatione.

1. *Mygdonius* hostibus obsidentibus fame laborans, aceruos maximos terrae lapidumque in foro exstruxit, eosque compingens luto, in alios triticum, in alios hordeum iniecit, & mulos ingenti magnitudine pinguisimosque alens, extra moenia dimisit. Eos hostes comprehenderunt: ille, pracone misso, iussit vt mitterent, qui de redemptio pretio transigerent. Venerunt legati, quos *Mygdonius* in foro conuenit: illi maximos aceruos tritici hordei que videntes, & ministros alios alibi iubere metiri, reuersi haec hostibus nuntiârunt. Qui pinguedinem mulorum conspici, fidemque de ciborum apparatu legatis habere, longo tempore se ciuitatem capere non posse existimârunt, & ob eam caussam discesserunt. *Polyan.* lib. 7. Simile quid legitur apud *Laërt.* in *vira Biantis.*

2. *Ladulaus* Vngariae Rex cum Cracouiam Polonorum Regiam tertium iam mensem obsideret, magna que egestas vtrinque ingrueret, interdum nocte Regis edicto quisque miles ocream a hoste galamve effossa terra complera ante vrbis moenia conferre iubetur. Quod vbi factum est, conuenit, quem farina quamprimum Rex aspergi iubet. Illucescente die, oppidani editissimum farinatum

næ montē ante muros arcis aspiciunt, hosti-
meatib⁹ inuidēt, ac sequēti die sese cū arce de-

XVI. Boni imp. est suspectos sibi inuicem
dere hostes; eorum milites ad proditionen
defectionem sollicitare; arma hostibus adime
castris eos exuere; opibus & fortunis eorum
commodare; eorum com meatum perdere,
cere, & corrumpere; eos deniq; deuictos, ne
uas res attentēt. in officio & fide retinere; &
teranos suos milites honorare ac lautis stipe

ornare: vt enim homines sine pedibus nō an
lant, ita nec sine pecunia bellum progreditur

1. *Carolus V.* censuit tres potissimum belli
uos esse, com meatum, pecuniam, militem: e
si aliquo carēdum esset, militē veteranum se
tissimum electurum, cuius prōptitudine re
duo se ex hoste comparaturum consideret.

2. *Alex. Seuerus imp.* militibus diligenter
spexit de cōmeatu, dicens: milites sese magis
seipsum seruare velle, eò quòd salus in his
publica posita, & non facile sit nouū, eumq;
exercitatum militem inuenire. (*Lampr.*)

3. Hinc *Xerxes* cū à trecentis Lacedam
ad Thermopylas vexatus esset, tantam milite
ducens multitudinem, hoc se deceptum
quòd multos quidem homines haberet, m
per paucos. Sentiens non perinde referre,
multos educas, sed quàm exercitatos.

4. *Agesslaus Rex Lacedam.* per cōtactus qu
cem belli præcipuē exornetā respondit: *Ad
hostes audacta, & in oblata opportunitate
consilium.* Stob. serm. 52.

5. *Pyrrhus* inter cætera præcepta imperat
memoriæ prædidit, nō esse pertinaciter in

hosti fugienti, non solum, ne fortius ex necessitate resisteret, sed ut postea quoque facilius acie cederet. *Frontinus lib. 2. c. 6.* Nam recte ait *Veg. li. 2. c. 25.* *Clausis ex desperatione crescit audacia, & cum spei nihil est, sumit arma formido.* *cap. 21.* Scipionis sententia est: Viam hostibus, qua fugiant, muniendam. *c. 25.* Frequenter iam fusa acies dispersos ac passim sequentes reparatis viribus intererunt.

Militem habeat imperator non tam ornatum, quam armatum. *Antiochus Rex* ostendebat Hannibali in campo copias, quas bellum contra Romanos suscepturus, comparauerat, exercitum insignibus argenteis aureisque florentem; inducebat etiam currus cum falcibus, elephantos eum turribus, & equitatum frenis, ephippijs ac phaleris præfulgentem. Atque ibi tanto tamque ornato exercitu gloriabundus Hannibalem aspicit, & inquit: *Puta ne satis esse Romanus hac omnia?* Tum Hannibal ignauitiam vanumque apparatus militum irridens: *Plane,* inquit, *satis esse credo hac Romanus, etsi auarissimi sint.* *Bruson. lib. 2. c. 32.* Magni duces sic statuerunt, horridum (*Liu. 9.*) militem esse debere, non calatum auro argentoque, sed ferro & animis fretum: quippe illa (*ibid.*) prædam verius quam arma esse nitentia, & esse deformia inter sanguinem & vulnera. Hinc præscilli Macedones (*Curt. 3.*) non auro, neque discolori veste, sed ferro atque ære fulgebant. Hinc & *Alex. Severus* dicebat: *Militate tales non timet, nisi vestitus, armatus, calceatus, satur, & habens aliquid in zonula.* (*Lampr.*) *Darius* dicebat: *Bella geruntur ferro, non auro; viris non urbium tectis; omnia sequuntur armatos.*

tos. (*Curt. lib. 5.*) Necesse etiam est, vt dimicant
acriorem sumat audaciam, qui, munito capite
pectore, non timet vulnus. Et non de pugna,
de fuga cogitant, qui in acie nudi exponuntur
vulnera. (*Veg. lib. 1. c. 20.*)

SIGNVM XX.

*Bellum do-
migerere
& foris,
exigente
necessitate.*

HOSTEM QUIDEM IN PATRIA
tis munita, & à viris fortibus instructa, expedire
(seu domi, non foris, in sinibus hostis, bellum ge-
re:) longè tamen à patria non satis munita,
nec à viris peritia rei militaris instru-
cta, hostem preuenire.

Huius signi prior pars probari po-
tuit hisce argumentis.

1. Ducere exercitum alienam in regionem
multum & sumptuosum, & periculosam est. Athenienses bello domi relicto, magna clas-
sibus in Siciliam transmissa, vna nauali pugna Re-
floretem in perpetuum affixerunt: (*Thucyd.*
2. Liu. lib. 18.) & apud Rom. M. Attilius Regulus
infeliciter in Africa pugnavit. (*Liu. lib. 2.*)
2. Ibi graue est bellum gerere, vbi nullus
portus classis apertus, non ager pacatus, non ci-
uitas socia, non consistendi aut procedendi locus
quocunque circumspexeris, hostilia sunt omnia.
(*Liu. lib. 28.*)
3. Nec est tutum fidem habere ijs, qui se in-
terris comites, duces, socios, & amicos expectant
nis profitentur. Et cum alienigena est exercitus
velut ad commune incendium restinguendum
omnes concurrunt. (*Ibid.*)